

Maakondlike arenduskeskuste võrgustiku (MAK) tegevus- ja tulemusaruanne

Esitatakse seisuga 30.06.2020 hiljemalt 21.07.2020 (vahearuanne)

seisuga 31.12.2020 hiljemalt 31.01.2021 (lõpparuanne, kumulatiivne)

I Ülevaade MAK võrgustiku kodanikuühenduste konsultantide koordineerimisest ja selle käigus esile kerkinud probleemidest, sh teenuse halduskulude jaotusest MAKide vahel

Üldine info

KÜSK koordineerib alates 1. juunist 2015 maakondlike arenduskeskuste (MAK) võrgustiku kodanikuühenduste konsultantide tööd ning vastutab konsultantide elluviidavate ja kodanikuühendustele suunatud info- ja kommunikatsiooniteenuste osutamise eest. KÜSK tagab konsultantide tegevuse koordineerimise, sh infovahetuse korraldamise Siseministeeriumi (SIM) ja MAKidega, klienditagasiside kogumise ja analüüsi ning MAKide tegevuse kontrolli kodanikuühenduste suunal.

2020. aastal on fookusteemaks vabaihenduste rahastamine kohalike omavalitsuste tasandil. Koostöös maakondlike arenduskeskustega saab 2021. aastal valmima analüüs kõigi Eesti omavalitsuste kohta, v.a Tallinn. Tallinna osas on samuti olemas huvi tellida sarnane analüüs, kuid selleks tuleb esmalt leida rahastus. Hinnakalkulatsioonid selle osas on tehtud. Käimasolev analüüs on jätkuks 2016.a tehtud analüüsile, kui uuriti vabaihenduste rahastamist omavalitsustes. Viimane analüüs sai tehtud enne haldusreformi. Seekordsel analüüsil on kolm etappi. Esimese etapina sai koostatud ja KÜSKi nõukogu poolt kinnitatud analüüsi lähteülesanne ning seejärel koostöös MAKidega valmistatud ette vajalikud materjalid maakondades andmete kogumiseks. Selles etapis olid abiks kaks lepingulist väliseksperti (Tanel Vallimäe ja Erle Rikmann). Nemad viisid läbi ka konsultantide juhendamise teiseks etapiks. Esimene etapp sai lõpule viidud juuni alguseks. Teiseks etapiks ongi töö kohalike omavalitsuste tasandil, kus MAKide vabaihenduste konsultandid koguvad andmeid oma maakonna omavalitsuste kohta. Ekspertid on endiselt neid toetavas rollis. Teine etapp peaks saama valmis 2020. aasta oktoobris. Kolmandas etapis aga koondab Tallinna Ülikool kogutud andmed põhjalikumaks analüüsi raportiks ning vajadusel kogub andmeid juurde (viib läbi intervjuud, kogub häid näiteid jms). Analüüsi raport peaks valmima 2021. aasta esimese kahe kuu jooksul.

Jätkuvalt on MAKidel kohustus tagada kõigi kokkulepitud teenuste pakkumine arenduskeskuses kohtumiste, grupinõustamiste, e-kirja või telefoni teel nõustamiste vm vormides.

30. juuni 2020 seisuga töötab üle Eesti endiselt kokku 18 kodanikuühenduste konsultanti, neist kaks vene töökeelega. 2020. aastal on vahetunud üks konsultant – HEAK tegi muudatusi oma olemasolevate töötajate tööülesannetes ja osalise koormusega vabaihenduste konsultandina jätkab Ege Kirik, kes on neid ülesandeid varasemalt lühiajaliselt ka täitnud. Suuremad muutused leidsid aset 2019. aastal, kui vahetus neli konsultanti, kes on tänaseks kõik kenasti oma rolli sisse elanud. Ajakohane konsultantide nimekiri on alati mtyabi.ee Uuemaks trendiks on see, et enamus konsultante töötab MTÜ konsultandina üksnes osalise koormusega, hetkel ametis olevates konsultantidest teeb täiskohaga seda tööd ainult 3 inimest. Teenuse kvaliteedi ja kättesaadavuse osas kliendirahulolu küsitlus seni olulisi muudatusi näidanud ei ole, täpsemalt saab seda analüüsida 2020. aasta lõpparuandes. Küll võib olla sellel trendil mõju nõustamiste üldarvule ja konsultantide võimekusele pakkuda lisaks nõustamisteenusele muid valdkonda toetavaid tegevusi maakonnas.

2016. aastal käivitatud **konsultatsioonide infosüsteem KIS** toimib sujuvalt. KISI sisestatud kanded on lisaks analüüsile ka aluseks kliendirahulolu küsitluse korraldamiseks. Alates 2019. aastast oleme süsteemi sidunud registriosakonna avaandmetega ning andmed uuenevad seal automaatselt. Küll aga ei võimalda see uuendus saada piisavalt andmeid uute maakonna ühingute kohta konsultantidega jagamiseks (näiteks e-posti aadressid ja esmakande kuupäev) ning neid andmeid peame siiski hetkel veel ministeeriumist eraldi küsima ja konsultantide töötlemata.

[Vabaihenduste teejuht internetis jätkab nimega mtyabi.ee](http://mtyabi.ee). Sellel lehel on võimalik saada infot ka inglise- ja vene keeles. Leht toimib sisu poolest plaanipäraselt, suuremaks muudatuseks oli aga see, et vahetasime senise nimekuju MAKIS üldsusele arusaadavamaks mtyabi.ee domeeni vastu. Veebilehe kaudu esitatud küsimustele vastamise rotatsioonisüsteem toimib, küsimusi küll väga palju ei esitata, kuid igakuiselt mõned küsimused siiski laekuvad. mtyabi.ee lehel sai tehtud täiendusi nii seoses eriolukorraga kui ka seadusemuudatustega, mis lihtsustasid elektrooniliste koosolekute pidamise ja elektroonilise hääletamise korda. Jätkame läbirääkimisi selleks, et siduda mtyabi.ee lehega Scope veebiõppe keskkond, mis on suunatud vabaihenduste juhtidele.

Kindlasti mõjutas nii teenuse osutamist kui konsultantide töö koordineerimist ka 2020. aasta märtsis alanud eriolukord ja koroonakriis. KÜSKi hinnangul said arenduskeskused uues olukorras oma töö kohandamisega hästi hakkama. Nõustamised jätkusid ning neid viidi läbi elektroonilisi vahendeid kasutades. Kogutud sai ka andmeid ettevõtjate ja vabaihenduste toimetuleku kohta kriisiolukorras (laiema küsitluse viis läbi MAKide võrgustik, KÜSKi abil kogusid vabaihenduste konsultandid näiteid vabaihendustest, kelle majanduslikku hakkamasaamist kriis oluliselt mõjutas). Samuti jagasime koostöös arenduskeskustega infot ka vabaihendustele kättesaadavate kriisiabi toetuste kohta. Ümberkorraldusi tuli teha ka konsultantidega kohtumiste korraldamisel, ära tuli jätta kaks planeeritud ühepäevast kohtumist, kuid selle asemel sai korraldatud mitmeid koosolekuid zoom keskkonna vahendusel, mis toimusid edukalt ning võimaldasid võrreldes kooskäimistega kiiremat ja paindlikumat reageerimist. Tulevikus tasub kindlasti jätkata elektrooniliste aruteludega kuid samas peame vajalikuks, et teatud regulaarsusega jätkuksid ka konsultantide vahelised isiklikku kontakti võimaldavad kohtumised.

Ülevaade koordineerimisega seotud tegevustest

Jätkasime regulaarsete kohtumiste korraldamisega konsultantidele. Reaalelus õnnestus eriolukorra tõttu kohtumisi korraldada üksnes kahel korral – veebruaris ja juunis. Sealjuures juunis osalesid 13 konsultanti isiklikult ja 5 konsultanti zoomi vahendusel. Koosolekutel olid päevakorras kohtumised olulisemate strateegiliste partneritega (VÜL, SEV, Kodukant), kohtunikuabide juhi (Aivar Vimberg) lühikoolitus registritoimingute teemal, kodanikuühiskonna programmi tutvustus, KOV rahastamise analüüsi teema, kohaliku omaalgatuse programmi muudatused, Keskkonnaõiguse Keskuse tutvustus ning KÜSKi jooksvad teemad. Samuti viisime läbi kovisiooni.

Kohapealseid kohtumisi asendasid aga kriisiperioodil kohtumised zoom keskkonnas. Kokku korraldasime perioodi 26. märtsist 26. maini 6 kohtumist. Neist viimane oli KOV tasandil vabaihenduste analüüsi läbiviimise juhendamiskoolitus. Muidugi arutasime selle analüüsi ettevalmistavaid teemasid ka varasematel zoom koosolekutel, lisaks sellele olid päevakorras mtyabi.ee lehele ülemineku teemad, Scope keskkonna tutvustus, seadusemuudatus seoses koosolekute pidamise korra lihtsustamisega, KODARA teemad, KÜSKi jooksvad teemad (näiteks AH20 vooru tutvustus ja uue juhiga tutvumine), samuti kõiksugused eriolukorraga seoses esile kerkinud jooksvad teemad.

Tulevikus tasub mingis mahus jätkata isiklikku kontakti võimaldavate konsultantide kohtumisega ühises ruumis aga kindlasti jätkata ka kiiremat ja paindlikumat lähenemist võimaldavate elektrooniliste koosolekutega.

Konsultantide kompetentsi arendamiseks eraldi koolituspäevi 2020 ei planeeritud. See oli tingitud sellest, et konsultantidel oli võimalus osaleda MTÜ Maakondlikud Arenduskeskused korraldatud konsultandi baasoskuste arenguprogrammis ning samuti alustava ettevõtja baaskoolitusel. Koolituse korraldamist kaalume võimalusel taas oktoobris 2020. Ning aastaks 2021 on vaja KÜSKi poolt koostöös partneritega koostada järgmine koolituskava konsultantidele 2-3 aastaseks perioodiks.

Jätkasime kliendirahulolu küsitluste läbiviimisega ja hindamisega eesmärgiga klientide tagasiside ja ettepanekute kaudu saadud sisend konsultatsiooniteenuse täiendamiseks ning MAK MTÜ konsultantide teenuse kvaliteedi hindamiseks.

2020. aastal kogume tagasisidet taas igakuiselt (v.a juuni-august, mille osas tuleb ühine küsitlus). Suuremad muudatused viisime läbi 2019. aastal, sellel aastal tegime ainult ühe väiksema muudatuse – parema analüüsimise huvides saab vastata küsimusele „Kas otsisite oma küsimusele vastust ka nõustamisportaalist MAKIS“ nüüd valikvastusega.

Küsitlusele vastajate osakaal on olnud langevas trendis, seda nii e-posti kui ka kohtumise teel nõustatud klientide tagasisidena. Kokku vastas poolaastal küsitlusele 20,3% kohtumise teel nõustamist saanud respondenti ja 36,8% e-posti teel nõustamist saanud respondenti. Täna ei ole meil selgust miks vastajate osakaal väheneb. Töötame kahe hüpoteesiga. Üks põhjus võib olla, et kuigi saadame kirja välja korra kvartalis on viimase 3-4 aasta jooksul korduvaid küsitlusi samadele organisatsioonidele jõudnud. Teine põhjus võib olla küsitluse välja saatmise nädalapäev või kuupäev, ka seda analüüsime võimaliku põhjusena. Klientide rahulolu teenusega on endiselt kõrge. Täpsemad tulemused koondame kogu aasta kohta 2021 aasta alguses.

Jätkame ka eelmisel aastal alustatud **mentorlusega**, kus uuele MTÜ konsultandile leiame algusperioodiks mentori MTÜ konsultantide võrgustikust. Sellel aastal lisandus uue konsultandina üksnes Ege Kirik HEAKi ning kuna tal on tugi organisatsioonisiselt olemas, siis talle teisest arenduskeskusest mentorit ei otsinud.

Koostööd **MTÜga Maakondlikud Arenduskeskused** võib hinnata väga heaks ja konstruktiivseks. Suureks abiks oli see, et nende kaudu said vabaihenduste konsultandid osaleda sellel aastal konsultandi baasoskuste arenguprogrammis ning alustava ettevõtja koolitusel. Jutuks oli ka konsultantidele mõnda lähiriki õppereisi planeerimine sügiseks aga seoses koroonakriisiga on see teema hetkel pausile pandud.

Aregukoostöö Ümarlauaga oleme alustanud koostööd [Scope veebiõppe keskkonna](#) kättesaadavaks tegemisega mtyabi.ee lehel. Scope on vabaihenduste juhtidele suunatud veebipõhine õppeprogramm. Oleme lubanud, et see keskkond saab kättesaadavaks mtyabi.ee lehe kaudu pärast seda, kui vajalikud sisulised korrektuurid on tehtud ning ligipääs lehele n.ö ametlikult avatud (tutvustav üritus peaks toimuma 2020 aasta sügisel). Lisaks on Arengukoostöö Ümarlaud pakkunud KÜSKile (koostöös MAKidega) võimalust hakata mingist hetkest ise seda lehekülge nii haldama kui sisuliselt arendama. Selles osas on läbirääkimised veel pooleli. Küll aga on koos Läti partneritega olnud huvi lehe tõlkimise vastu vene keelde. Hetke seisuga oleks võimalik ilmselt leida Siseministeeriumi abil vahendeid teksti tõlkimiseks vene keelde, kuid mitte veebi selle lisanduse jaoks vajalikuks sisuliseks arendamiseks. Viimasega ehk on võimalik edasi minna siis, kui on selge KÜSKi täpsem tulevane roll Scope lehe juures.

Üheks muudatuseks oli ka see, et juuni keskel vahetus KÜSKis maakondlike arenduskeskuste konsultantide koordinaator, Tarmo Treimanni asemel on koordinaatoriks Kristo Tõnissoo. Samuti on alates mai algusest KÜSKil uus juhataja, Anneli Roosalu. Alates augustist on KÜSKi kontor kolimas Viljandisse. MAKide valdkonna ülemineku teeb lihtsamaks see, et senine koordinaator saab uuel koordinaatoril aidata ülesandeid üle võtta ja teda töösse sisse elamisel aidata kuni kolimiseni (juuli lõpuni).

Halduskulude jaotus

Kokkuleppel MTÜ-ga Arenduskeskused otsustasime 2019. aastal rahastada arenduskeskuste halduskulusid MTÜ konsultantide teenuse pakkumiseks proportsionaalselt selle summaga, mida me tasume teenuse enda eest (tööjõukulud). 2020. aastal võrreldes 2019. aastaga me raha jaotuses muudatusi ei teinud. Küll leidsime täiendavaid vahendeid KÜSKi eelarvest (kokku 12 300 eurot) tasustamaks konsultantide tööd seoses maakonna omavalitsustes vabaihenduste rahastamise analüüsiks andmete kogumisega.

Täpsem info selles tabelis:

<i>Lepingupartner</i>	<i>nõustamisteenus</i>	<i>halduskulud</i>
SA Harju Ettevõtlus- ja Arenduskeskus	65 350,00 €	30 700,00 €
SA Ida-Viru Ettevõtluskeskus	29 100,00 €	13 700,00 €
SA Jõgevamaa Arendus- ja Ettevõtluskeskus	13 600,00 €	6 400,00 €
SA Järvamaa Arenduskeskus	13 600,00 €	6 400,00 €
SA Läänemaa	13 000,00 €	6 100,00 €
SA Lääne-Viru Arenduskeskus	15 400,00 €	7 300,00 €
SA Põlvamaa Arenduskeskus	13 600,00 €	6 400,00 €
SA Pärnumaa Ettevõtlus- ja Arenduskeskus	16 600,00 €	7 800,00 €
SA Raplamaa Arendus- ja Ettevõtluskeskus	13 600,00 €	6 400,00 €
SA Saare Arenduskeskus	13 600,00 €	6 400,00 €

SA Tartu Ärinõuandla	22 500,00 €	10 600,00 €
SA Hiiumaa Arenduskeskus	8 450,00 €	4 000,00 €
SA Valgamaa Arenguagentuur	13 600,00 €	6 400,00 €
SA Viljandimaa Arenduskeskus	14 800,00 €	7 000,00 €
SA Võrumaa Arenduskeskus	13 600,00 €	6 400,00 €
KOKKU	280 400,00¹ €	132 000,00 €

Ülevaade koordineerimisel tekkinud probleemidest

Väljakutseks on endiselt tellitava teenuse rahaline maht. Taoliste rahaliste võimaluste juures ei ole võimalik tellida teenust enamusest maakondadest sellisena, et konsultant saaks töötada täiskoormusel MTÜde nõustajana. 31.05.2019 seisuga töötab 18st konsultandist täiskoormusega MTÜ konsultandina ainult 3 inimest. Meil pole põhjust küll arvata, et seetõttu jääks mõni nõustamisele pöördunu abita aga trend, et konsultantide koormus aja jooksul väheneb, võib mõjutada just nende lisaväärtuste mahtu ja kvaliteeti, mida konsultandid lisaks nõustamisele maakonnas pakuvad. Pean siin silmas eelkõige keskkonna loomist (sh info vahendamist ja huvikaitset) ning muid kodanikuühiskonna valdkonnas elluviidavaid tegevusi (näiteks maakonna vabaihenduste koostöö koordineerimine ja koostöös osalemine maakondlikul tasandil). See on aga just see lisaväärtus, mille tõttu KÜSKI hinnangul eelkõige on põhjendatud igas maakonnas oma konsultandi olemasolu.

Väljakutseks on ka konsultantide tihe vahetumine. Selle aasta esimesel poolaastal vahetus küll ainult üks konsultant ja praegusel hetkel on juba kõik uuemad inimesed hästi oma rolli sisse elanud. Usume, et sellele on kaasa aidanud ka võrgustikusisene mentorlus. Aga riskina on teema üleval – olukorras, kus vahetub lühikese aja jooksul palju konsultante on väljakutseks kõigis maakondades nõustamise ja teiste tellitavate teenuste ühtlase ja kvaliteetse taseme hoidmine.

Konsultantide kompetentsi arendamisel on jätkuvalt väljakutseks ka toimetuleks nappide rahaliste vahenditega, mis on ette nähtud konsultantide kohtumisteks ja koolitusteks (4000.- eurot aastas). Samuti puuduvad rahalised vahendid teenuse keskseks turunduseks. Sellel aastal on olukord kergem, kuna KÜSKI üldisest eelarvest on leitud täiendavaid vahendeid. Samas, seoses eriolukorraga ja mitmete kohtumiste ära jäämisega on ka kulud olnud väiksemad. Seega ilmselt võime kaaluda vahendite kasutamist teenuse turunduseks või näiteks Scope keskkonna vene keelde tõlkimiseks vajaliku arenduse tellimiseks.

Väljakutseks oli muidugi ka arenduskeskuste ja KÜSKI kui koordineeri töö ümberkorraldamine eriolukorras aga KÜSKI hinnangul saadi selles olukorras hästi hakkama.

II KÜSKI hinnang MAK võrgustiku kodanikuühenduste konsultantide tegevuste koordineerimisele, sh infovahetuse korraldamisele ning MAKide tegevuste kontrollile

KÜSKI hinnangul sujus konsultantide tegevuste koordineerimine jätkuvalt plaanipäraselt, suurimaks väljakutseks olnud eriolukord seoses COVID-19 viiruse levikuga ei takistanud tööde jätkamist, pigem vastupidi, seoses eriolukorraga leidsime uusi ja tulemuslikke töövorme ning andsime koostöös MAKidega oma väikese panuse ühingute abistamiseks keerulises olukorras.

Kontroll MAKide osutatava teenuse üle toimus lisaks aruandlusele ja selle kontrollimisele jooksvalt. MAKid täitsid oma lepingulisi kohustusi ning olulisi puudusi pole täheldatud. Üheski maakonnas pole teenuse osutamine sellel aastal katkenud.

Jätkame koostööd peamiste rahastajatega ja suuremate kodanikuühiskonna katusorganisatsioonidega. Konsultantidele on käinud oma plaane tutvustamas kõik riigi olulisemad strateegilised partnerid (VÜL, SEV ja Kodukant) ning lähemalt on saadud infot seoses muudatustega KOP programmis (programmi tingimusi lihtsustati 2020. aastaks ning programmi koordineerimise võtab 2020. aasta keskel KÜSKilt üle RTK).

¹ Lisaks on 13 600 eurot ette nähtud maakonna vabaihenduste juhtidele tugitegevuste korraldamise täiendavaks palgafondiks

Jätkame ka infovahetusega KÜSKi ja konsultantide vahel ning püüame seda efektiivsemaks muuta. Infovahetus toimub lisaks koosolekutele ka infokirjade formaadis. 2020. aasta esimesel poolel saadeti välja kokku 21 rahastus- ja koostöövõimalusi tutvustavat infokirja.

Jätkamist ootab teema, mis puudutab **teenuse tuntuse suurendamiseks maakondades (turundus)**.

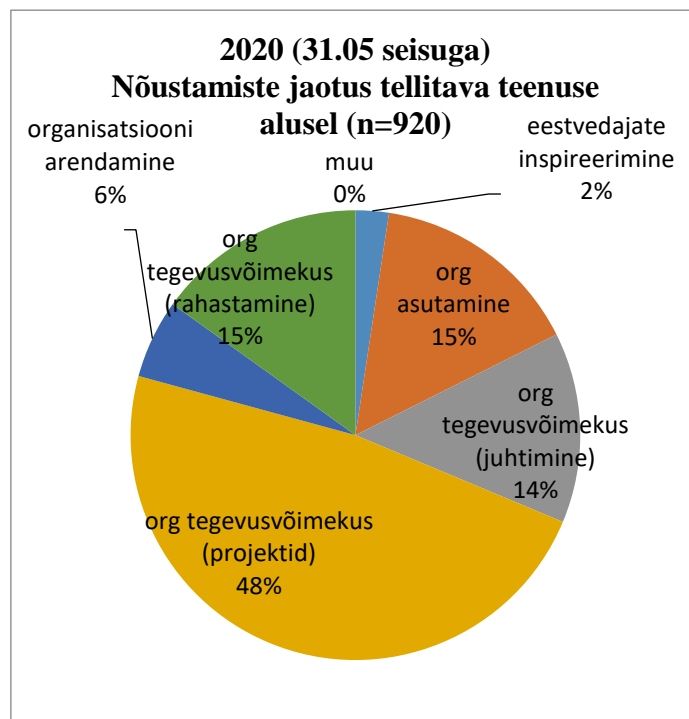
KÜSK on MAKide silmis usaldusväärne, paindlik ja koostöövalmis partner ning meie silmis MAKid samuti.

KÜSKil on sellel aastal plaanis jätkata ka konsultantide tagasisideintervjuudega, mis annab uuele koordinaatorile hea võimaluse konsultantidega isiklikult tutvuda.

III KÜSKi hinnang saavutatud tulemustele, võttes aluseks tellitud teenuse kirjelduse

Jätkasime 2015. a juurutatud tellitava teenuse kirjeldusega, mis on MAKidega sõlmitud lepingute oluline lisa. KÜSKi tellitav teenus katab jätkuvalt organisatsiooni kogu arengutsükli. Kogu tsükli toetab läbivalt kodanikualgatuse tekkeks soodsa keskkonna loomine. Kirjeldame aruandes nelja peamise arengutsükli, millele lisandub keskkonna loomine, tulemusi.

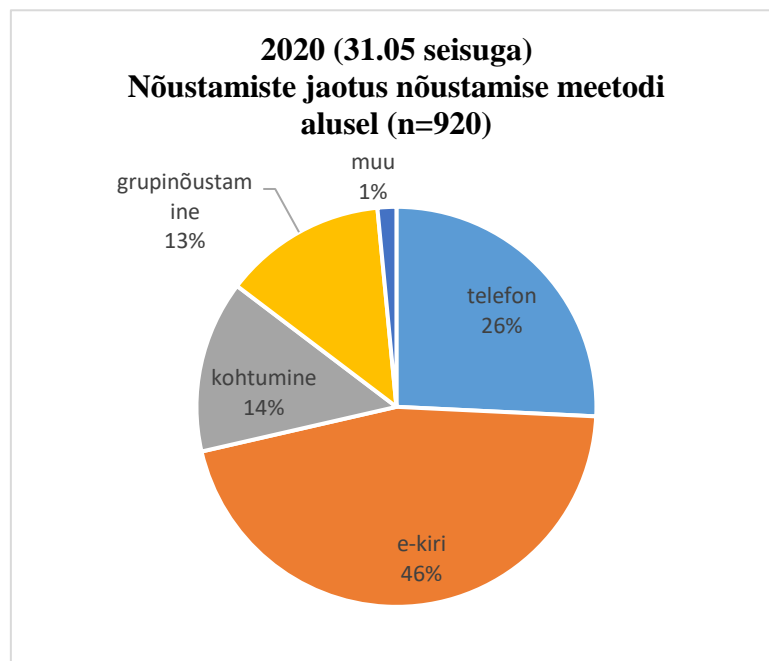
Võrreldes 2019. aasta 5 esimese kuuga on nõustamiste arv jäänud käesoleval perioodil samale tasemele. See on positiivne, kuna 2019 aasta näitaja oli sellele eelneva 2018 aastaga võrreldes langev. Nõustamiste arvu kasvu pidurdumine võib olla tingitud mtyabi.ee leheküljel vajaliku üld- ja tehnilise info olemasolu tõttu. Põhjuseks võib olla ka nõustaja vahetumine piirkonnas ja asjaolu, et suur enamus konsultantidest täidavad tööülesandeid osakoormusel. Kliendirahulolu küsitluse tulemused on endiselt väga kõrged. Respondentidest kes said e-kirja teel nõustamist vastasid 96,7%, et said oma küsimusele vastuse või probleemile lahenduse. Ainult 1,1% e-kirja saanud respondentidest vastas, et ei saanud vastust oma küsimusele. Kohtumise teel nõustamist saanud respondentidest 97,5% vastasid, et said küsimusele vastuse või probleemile lahenduse. Respondente, kes kohtumise teel küsimusele vastust või probleemile lahendust ei saanud, ei olnud.

Nõustamiste jaotus nii tellitava teenuse alusel kui ka nõustamise meetodi alusel on sarnane eelmisele aastale.

Kerges langustrendis on organisatsiooni asutamise seotud nõustamised. See asjaolu on osaline kinnitus, et mtyabi.ee katab suuremal määral selle teemavaldkonna infovajaduse. Põhjuseks miks vajati vähem organisatsiooni asutamise seotud infot võib olla ka eriolukord, mis tingis madalama aktiivsuse kodanikuühiskonnas laiemalt. Vähenenud on ka organisatsioonide arendamisega seotud nõustamised. Siinjuures võib olla põhjuseks, et eriolukorra tõttu seiskus või vähenes paljude vabaihenduste tegevus ja seetõttu ka väiksem nõustamiste arv selles valdkonnas. Lisaks toodi välja, et organisatsioonide arendamise konsulteerimine võib kesta aastaid ning mitmed ühendused ei ole saavutanud valmisolekut oma tegevust nii pikalt ette planeerida. Kasvanud on organisatsioonide tegevusvõimekuse nõustamiste osakaal. Sellele andis osalise tõuke tekkinud eriolukord, kus vabaihenduste vedajatel tekkis piirangute tõttu rohkem ajalist ressursi ja samas tuli leida ühenduse tegevuse rahastamiseks täiendavaid võimalusi. Viimast eelkõige seetõttu, et paljude ühenduste tegevusmaht vähenes osaliselt või peatus täielikult.

Võrreldes 2019 aastaga on 2020 aasta esimesel 5 kuul nõustamismeetoditena oluliselt vähenenud kohtumiste ja grupinõustamiste arv. Oluliselt on kasvanud nõustamiste arv telefoni ja e-kirja teel. Siin on selge mõju eriolukorra tõttu kehtestatud piirangutel.

KIS sissekannete kohaselt nõustamistest 79,6% olid eesti keelsed nõustamised, 18,5% vene keelsed nõustamised ja 1,9% inglise keelsed nõustamised (17 nõustamist 920st). Statistika näitab, et nii vene keelsete nõustamiste arv on kasvanud, kui ka nõustamiste suhtarv on suurem, kui vene keelsete nõustajate arv (2 nõustajat 18st ehk 11,1%). Võrreldes 2019 aastaga on kasvanud ka Inglise keelsete nõustamiste arv.

Eestvedajate inspireerimine

Eestvedajate inspireerimine on olemuselt üks samm enne organisatsiooni asutamise või organisatsioonide nõustamist. Selle tsükli nõustamise tulemuseks võib olla klientide suunamine vabatahtlikeks või nende liitumine mõne juba registreeritud vabaihendusega, mitte ilmtingimata uue vabaihenduse asutamine.

Üldistatult võib öelda, et selle nõustamisliigi all on kõige rohkem kolme liiki tegevusi.

Jätkuvalt on üsna palju neid, kes tulevad arenduskeskusesse sooviga oma ideede teostamiseks organisatsioon asutada, kuid pole kindlad, kas sobivaks tegutsemisvormiks on pigem mittetulundusühing või äriühing. Seda nõustamist tehakse enamasti koos ettevõtlikonsultandiga ning aidatakse kliendil leida oma idee realiseerimiseks loodavale organisatsioonile parim juriidiline vorm.

Teine levinud olukord on see, kus klient soovib lahendada konkreetset kogukondlikku või ühiskondlikku probleemi. Siin ei pruugigi alati olla kõige paremaks lahenduseks tingimata uue organisatsiooni loomine. Sageli on konkreetse probleemi lahendamiseks võimalik teha koostööd olemasolevate vabaihendustega või ka avaliku sektori asutuste ja ettevõtjatega.

Kolmas levinud tegevus eestvedajaid inspireerida on teha seda grupinõustamiste, infopäevade, kohtumiste või ka koolituste formaadis. Lisaks võimalusele eestvedajatele inspiratsiooni anda ja tutvustada konsultandi nõustamisteenuse sisu, on see ka hea võimalus lasta erinevate vabaihenduste esindajatel üksteist ise inspireerida.

Hea näitena võib välja tuua Rapla MAKi, kus on toimunud tihe koostöö olnud MTÜ Ettevõtlikud Naised Raplemaal erinevate algatuste ja tegevuste nõustamise osas. Ühingu poolt korraldataval Naiste Ööde Filmifestivalil on RAEK ka LEADER projekti kaudu nende ametlik partner.

2. Organisatsiooni asutamine

Organisatsiooni asutamise nõustamine jaguneb kaheks: ühingute nõustamine, kelle tulevastel juhatuse liikmetel pole varasemat ühingu asutamise või juhtimise kogemust ning ühingute nõustamine, kelle tulevastel juhatuse liikmetel on eelnev kogemus, kuid soovivad luua uut ühingu. Faktipõhise nõustamise puhul suunatakse klient mtyabi.ee lehele.

Võib öelda, et kindlasti on vähenenud nende klientide arv, kes otsivad lahendusi ainult tehnilistele probleemidele ehk, kuidas elektroonilises keskkonnas juriidilise isiku registreerimiseks vajalikud toimingud käivad. Selles osas on suureks abiks olnud ka mtyabi.ee leht, kus kõik vajalikud juhised olemas. Siiski päris ära kadunud taolised nõustamised pole, eelkõige vajavad seda nõu kogukonnas aktiivselt tegutsevad vanema põlvkonna inimesed, kelle digitaalsed oskused ja harjumused ei ole noorema põlvkonnaga võrreldavad.

Suurema väärtuse aga saavad konsultandid asutamist nõustades anda eelkõige vähemkogenud vabaihenduste juhtidele. Konsultandi hea ja professionaalne kõrvalpilk aitab läbi mõelda ühingu eesmärgi, nõustada ühingu vajadustele vastava põhikirja ja juhtimisstruktuuri loomisel ning samuti anda kohe alguses baasnõu näiteks juriidilistel ja raamatupidamisel teemadel. Järjest rohkem vajatakse nõu ka seoses töötasu maksmise ja töölepingute sõlmimisega. Kui valdkonda sisenevatel inimestel ei ole eelnevalt väga häid finantsalaseid ja juriidilisi baasteadmisi ning organisatsioonide juhtimise kogemust, on taoline kõrvalpilk ja esmane nõu kindlasti väga kasulik ja aitab vältida edaspidiseid probleeme. Aga kindlasti aitab hea nõu väljastpoolt asju läbi mõelda ka neil, kellel varasem kogemus olemas.

Ühingu tegutsemiseks vajaliku nõustamise etapis anti klientidele sageli esmane info peamistest rahastusvõimalustest. Koostöös KÜSKiga saadavad MAKid infokirju viimases kvartalis maakonnas registreeritud kodanikuühendustele, kus tutvustatakse MAKi pakutavaid teenuseid ning kutsutakse ühingu eestvedajaid liituma MAKi infoväljaga.

Hea näitena sellest teemast võib välja Lääne-Virumaa, kus eriolukord andis hea arusaamise, kuidas veebiüleised infotunnid ja seminarid on osalejatele väga mugavad, hoiavad kokku väärtuslikku aega ja järelvaadatavus on parim võimalus kahtluse korral esitlust uuesti vaadata.

3. Organisatsiooni tegevusvõimekuse kasvatamine

Tegevusvõimekuse nõustamine on mahukam ja tihti personaalsem või süvitsi minevam kui asutamise nõustamine. Mtyabi.ee lehe roll on väiksem, ent siiski olemas, sest baasinfo on või saab olla kättesaadav mtyabi.ee lehelt, et tagada ühetaoline info maakondades. Tegutsemisvõimekuse kasvatamist toetab maakonna vabaihenduste juhtidele korraldatavad arendustegevused KÜSKi toel.

Ühingu juhtimise korraldamise nõustamine

Palju selle valdkonna nõustamisi puudutab ühingu juhatuse vahetamist. Sealjuures on tihti tegemist ka veidi keerulisemate olukordadega, kas näiteks on ühingu eestvedajate vahel konfliktid või on ühingu tegevus soikunud ning uued ja aktiivsed inimesed soovivad sellele jälle hoogu sisse lükata. Palju on nõustamist ka koostöö teemadel, samuti seoses ühingu juriidilise ja finantsalase tegevusega (näiteks otsuste ja protokollide vormistamine, elektrooniliste koosolekute läbi viimine, majandusaasta aruannete esitamine jms). Järjest enam on nõustamisi ka seoses juhatuse liikmete ja töötajatega lepingu sõlmimisega.

Eriolukorra tõttu oli esimesel poolaastal selles valdkonnas väga laialt levinud küsimus elektroonilise üldkoosoleku läbiviimise ja protokollide koostamise kohta. Lisaks küsiti nõu ka kriisiabi toetuse taotlemise kohta.

Hea näitena võib välja tuua kolme MAK koostöös läbi viidud Talvekooli "Mina tulen" mis toimus koostöös Pärnu-, Viljandi ja Läänemaa Arenduskeskustega. Talvekooli teemadeks olid: kuidas anda ja saada tagasisidet; mis motiveeriks ja julgustaks kaasa tulema ja tegutsema; kuidas targalt kasutada oma keelt – nii sõnalist, kui kehakeelt; kuidas kuulata ja olla kuuldud; kuidas juhtida grupis vestlust ja vedada arendusprotsessi. Tegevuse tulemusel MTÜde omavaheline koostöö süveneb, on tekkinud mõnede Pärnu- ja Viljandimaa MTÜde vaheline suhtlemine (Teeme ja Surfhunt). Saadi julgust ja teadmisi, kuidas kaasata uusi liikmeid ja teha kogukonnas uusi sündmuseid (Kolga-Jaani Maanaiste Selts).

Ühingu tegevuste rahastamise nõustamine

Ühingu tegevuste rahastamise nõustamine on jätkuvalt kõige sagedamini esinev nõustamisteema. Järjest enam on teemaks ka see, kuidas ühing saaks majanduslikult iseseisvamaks. Konsultant aitab kliendil leida ideele sobiva rahastusmeetme või planeerida tegevusi, mis aitavad omatulu teenimise määra kasvatada. Kliente nõustati nii omatulu teenimise, annetuste kogumise, sponsore, liikmemaksude kogumise jm teemadel. Samuti nõustasid MAKid kliente tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirja kuulumise teemadel. Palju on muidugi ka nõustamist teemal, kust saada oma eesmärkide saavutamiseks või tegevuste elluviimiseks sobivat toetust.

MAKid on osalenud ka aktiivselt mitmete infopäevade läbi viimisel seoses erinevate rahastajatega. Üks osa rahastamise nõustamisest on ka ühingu projektide nõustamine. Üldistatult võib öelda, et ühingu projektide nõustamisel on kliendid saanud tagasisidet koostatud projektitaotluste ning esitatavate aruannete kohta ning selle tulemusena on esitatud usutavasti kvaliteetsemad taotlused ning aruanded.

Kõige enam on MAKidel nõustamisi seoses kohaliku omaalgatuse programmiga (KOP). Sellel teemal pakkusid nõustamisi kõik konsultandid. Eriolukorra tõttu oli KOP voorude vastu huvi suurem kui varasemalt. Väga tihe on taotlejate ja konsultantide koostöö ka KÜSKI voorude nõustamisel, mitmed konsultandid nõustasid KÜSKI arenguhüpet ettevalmistava või arenguhüppe vooru projekte. Samuti pöörduakse konsultantide poole väga tihti nõustamiseks seoses LEADER gruppide toetusmeetmetega ja kohalike omavalitsuste toetustega.

Hea näide ühingu tegevuste rahastamise nõustamise kohta on Tartumaalt kus konsultant koostöös Tartumaa Omavalitsuste Liiduga viis läbi KOPi infopäeva taotlejatele. Konsultant selgitas taotlusvormide täitmist, projekti koostamisega seonduvaid olulisi teemasid.

4. Organisatsiooni arendamine

Organisatsiooni arendamise nõustamine on eelmistest arengutsükli etappidest kõige spetsiifilisem, klientide arv aastas on jäänud seni viie ja kümne vahele ning nõustamine ühe kliendiga võib kesta koguni paar aastat. Olemuselt on tegemist viimase nõustamise etapiga ühendustele, kus nõustatakse organisatsiooni muutumise või muutmise vajadust, vajadusel nõustatakse nende registrist kustutamise toimingute tegemist.

Ühingu arengu nõustamine

Organisatsiooni arengule suunatud nõustamistel tegeletakse kõige enam ühingu põhikirja muutmise ja juhtimismudeli korrastamisega seotud küsimustega. Samuti on tegeletud ühingu eesmärkide täpustamise või arengukava koostamisega. Lisaks kuuluvad arengu nõustamise alla ka ühingu lõpetamisega seotud nõustamised.

Ühingu arengu nõustamine on tavaliselt pikem protsess mis võib kesta mitu aastat. Mitmetel MAK konsultantidel on arengunõustatavaid, kellega on koostöö kestnud üle 6 kuu ja jätkub ka edaspidi. Lisaks individuaalsetele nõustamistele on arendamise nõustamistel väga olulisel kohal nii grupinõustamised kui ka erinevad ühendustele pakutavad tugi- ja arendustegevused (näiteks koolitused). Konsultandid on välja toonud ka selle, et mtyabi.ee lehel olevad abimaterjalid on väga heaks toeks neile arengunõustamisteks ettevalmistumisel ja läbi viimisel.

Hea näide arengunõustamisest on Jõgeva MAK kus arenduskeskus korraldas vabaihenduse juhtidele omatulu teenimise teemasid katva arenguprogrammi. Sellest osa võtavad MTÜ-de juhid on oma

vabaihendusi arendanud finantsjuhtimise ja turunduse valdkonnas ning täiendanud ja loonud uusi teenuseid ja tooteid oma organisatsioonis.

Lõpetavate ühingute nõustamine

Lõpetavate ühingute nõustamine on võrreldes muude arengutsükli etappidega vähemmahukas, ent siiski vajalik teenus. Lõpetamise nõustamisel käinud kliendid on saanud, kas lahenduse oma küsimusele ning ühenduse likvideerinud või näinud selles sootuks võimalust oma tegevuse ümber mõtlemiseks ning tegevusega jätkanud.

5. Keskkonna loomine

Keskkonna loomise all peame silmas kõik laiemale sihtrühmale mõeldud tegevusi, mis aitavad kaasa kodanikuühenduste tegutsemisele maakonnas ja loovad eeldused kodanikualgatuse tekkeks või arenguks. See tähendab koostöösuhete loomist ja hoidmist kohalike partneritega ning osalemist maakonna arengudokumentide koostamises, kui need haakuvad kodanikuühiskonnaga. Üleriigilisel tasandil kaitseb MAK MTÜ konsultantide huve koordineerija, kaasates sellesse konsultandid.

Keskkonna loomisega on maakonna ühingutele tagatud värske ja asjakohane info kodanikuühiskonnas toimuvast. Samuti on enamikes maakondades tagatud kodanikuühenduste huvide kaitsmine arengudokumentide koostamises osalemise või töörühmades, ümarlaudades vm osalemise kujul.

Info jagamine

MAKid on hoidnud oma sihtrühma ja kliente kursis toimuvaga peamiselt jagades infot maakonna infolistide, MAKi kodulehe või mtyabi.ee kaudu. Samuti ollakse aktiivsed maakonna arenduskeskuste Facebooki lehtedel. Mitmed MAKid osalesid erinevate rahastajate infopäevadel, tavaks on saanud MAKide kaasamine KÜSKi ja KOPi infopäevadele. Samuti tegid konsultandid koostööd teiste partneritega – näitena tasub tuua kodanikuühiskonna uuenenud venekeelse uudiskirja väljaandmise, mida alates 2016. a kevadest tehakse Vabaihenduste Liidu, IVEKi ja HEAKi koostöös. Kaaluda võib koostööd Vabaihenduste Liiduga ka inglise keelse infokirja väljaandmisel aga siin on ilmselt väljakutseks see, et erinevalt vene keelsetest ühendustest ei ole inglise keelse sihtgrupp alati seotud konkreetse maakonna ja ühendusega ning võrgustikus ei ole ka eraldi inglise keelsele nõustamisele spetsialiseerunud konsultante. Puudub ka ühine ja üldine eesti keelse infokiri kõigi maakonna ühendustele MAKide poolt.

Maakonna kodanikuühiskonna huvikaitse teostamine ja koostöö korraldamine

Konsultandid osalesid erinevatel sündmustel, mis haakuvad MAKi kodanikuühiskonna suuna tegevustega, sh KOPi ja teiste rahastusprogrammide infopäevadel. Samuti osalesid konsultandid oma maakonna arengut suunavates kogudes, erinevate projektikonkursside hindamiskomisjonides ja teistes valdkonda puudutavates aruteludel ning sündmustel (näiteks erinevad ümarlaudad ja töögrupid). Järjest tihedamat koostööd tehakse nii rahastamise kui nõustamise teemadel ka omavalitsustega.

Konsultandid on vahel ka Teeme Ära ja teiste üle-eestiliste algatuste maakondlikud koordinaatorid. Koostöös Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustikuga hoitakse ajakohasena infot maakonna sotsiaalsete ettevõtete kohta.

Hea näitena võib välja tuua Harju, Tartu ja Pärnu MAKid millele konsultandid osalesid Siseministeeriumi uue perioodi Kodanikuühiskonna programmi 2021–2024 koostamisel, sotsiaalse ettevõtluse töörühmas ja andsid tagasisidet valminud dokumentidele.

Järeldame, et konsultandid teevad jätkuvalt palju enam kui tagavad valmisoleku nõustamisteenuse pakkumiseks. Konsultandid algatavad maakondlikele vajadustele tuginedes erinevaid tegevusi nagu võrgustike loomine, vabaihenduste omavaheline kogemuste vahetamise soodustamine, teemapõhised koolitused, mõttetalgud jms. Konsultandid osalevad aktiivselt ümarlaudadel ning korraldavaid neid, osalevad mõttekodades jt aruteludel ning on meie hinnangul peamine kontakt ja usaldusisik, kui on vaja kuuldavaks teha vabaihenduste häält.

Järeldused ja ettepanekud edasiseks

Kuigi nõustamisel käinud klientide rahulolu on endiselt väga kõrge on arenguruumi selles, mis puudutab nii teenuse tuntuks kui kasutajate arvu. Ehk suuremat tähelepanu (ja ka rahalisi vahendeid) vajaks teenuse turustamise pool. Samuti oleks hea saada selgust selles, kas kõik need ühendused, kes leiavad, et neil pole vajadust kasutada vabaihenduse konsultantide teenuseid ütlevad seda selle pärast, et neil ei olegi nende hinnangul mingeid tugiteenuseid vaja või ei paku arenduskeskused hetkel neid teenuseid, mida nad vajaksid. Sellele pole kahjuks viimastest uuringutest vastust saanud.

Nõustamise liikide järgi ei ole vastupidiselt viimaste uuringute andmetele suurenenud ühingu arendamisega seotud nõustamiste osakaal. Vajab analüüsimist, miks jõuavad arengunõustamist vajavad ühinged vähem konsultantide juurde, kui näiteks projektinõustamist vajavad (eelkõige KOP) ühinged. KODAR mõjuanalüüsist tuli välja, et ühinged tunnevad vajadust nii coachingu kui vastastikkuse nõustamise (näiteks kovisiooni) suhtes. Nende väljakutsetega tegelemine nõuab aga täiendavaid ressursse, seda nii teenuse laiendamiseks kui ka konsultantide endi oskuste arendamiseks.

Ühe vajadusena võib välja tuua ka suuremate ressursside vajaduse võõrkeelse nõustamisega seotult. Esiteks on vene keelsed konsultandid kõige enam tööga ülekoormatud. Samas nõuab selle sihtgrupiga tegelemine ka mõnevõrra suuremat tähelepanu, kuna venekeelsete ühingute üldine võimekus on veel eesti keeles või mitmes keeles tegutsevatest ühendustest madalam. Väljakutseks on ka see, et Ida-Virumaal (Narvas) eraldi vene keelsete ühenduste nõustamisega tegelev inimene töötab MTÜ konsultandina alla 0,5 koormusega, seda enam on ootused HEAKi konsultandile suuremad ja inimene tööga üle koormatud.

Tulevikku silmas pidades on oluline tegeleda ka inglise keelse nõustamise võimekusega, näiteks üsna oluline osa mtyabi.ee „Küsi nõu“ rubriigi küsimustest tuleb just nimelt inglise keeles. Tänase seisuga veel inglise keelse nõustamise kättesaadavus väga suureks probleemiks ei ole, kuid see teema võib tulevikus järjest olulisemana esile kerkida, kui inglise keelsete nõustamiste arv peaks suurenema.

Välja võib tuua ka ühingute vajaduse professionaalse juriidilise nõustamise järele. Ilmselgelt ei saa eeldada, et kõik MTÜ konsultandid oleksid võimelised professionaalset juriidilist nõu andma, suuremal osal neist puudub ka juriidiline haridus. Seega on üheks arenguvajaduseks, kas võrgustikku juriidilise nõustaja palkamine või selles valdkonnas koostöö mõne partneriga, mis nõuab täiendavaid lisaresursse.

Küll võib siin välja tuua, et KÜSK on panustanud toetavate tegevustega, rahastades MAKide läbiviidavaid tugitegevusi ühingute juhtide arendamiseks. Toetavad tegevused aitavad kindlasti tulemusi paremini saavutada. Need tegevused koos nõustamisega aitavad kaasa eesmärgile, et Eestis tegutseksid võimekad vabaihendused. Selle aasta fookusteemaks olid tulevikutrendid.

Ühingu projektide koostamise nõustamise puhul oli jätkuvalt üheks probleemiks, et nõustamist sooviti hilises faasis ehk vahetult enne taotluste esitamise tähtaeg, mis pani konsultantidele väga suure koormuse enne tähtaegade saabumist. See asjaolu kajastub selgelt Märtsi kuu nõustamiste arvus. Märtsi kuus oli KOP vooru taotluste esitamise tähtaeg ja sel perioodil küsiti konsultantidelt kõige enam nõu. Samuti mainisid mitu arenduskeskust, et nende poole pöörduiti projektidega liiga hilja ja raske oli projekti sisulist kvaliteeti tõsta lühikese ajaga.

Samuti puudub jätkuvalt konsultantidel info, kas nende nõustatud projektide puhul arvestati nõustamisel saadud tagasisidet või mitte. Mõnes arenduskeskuses ollakse kursis KÜSK arenguhüppe voorudest toetuse saanutega, seda tõenäoliselt seetõttu, et neid projekte esitatakse ühest maakonnast väike number (keskmiselt 1-2). KOP taotluste rahastusotsustega MAK konsultandid kursis ei ole.

IV Ülevaade MAK võrgustiku kodanikuühenduste konsultantide kliendirahulolu kogumisest ja tulemustest

Esitatakse lõpparuandes

V Ülevaade kodanikuühenduste, sädeinimeste, vabatahtlike vm tunnustamise korraldusest maakondades

Esitatakse lõpparuandes

VI Head näited maakonna tulemuslikest ühingutest ja MAKide rollist nende edusammudes

Esitatakse lõpparuandes

VII Ülevaade maakonna ühingute või eestvedajate arenguvajadustest

Esitatakse lõpparuandes

VIII Ülevaade konsultantide koolitusvajadustest

Esitatakse lõpparuandes

IX Väljundnäitajad

Mõõdik	Allikas		2019	2020
Nõustamiste arv	KIS	jaanuar	217	206
		veebruar	127	120
		märts	321	404
		aprill	131	93
		mai	120	97
		juuni		
		juuli		
		august		
		september		
		oktoober		
		november		
		detsember		

	KOKKU	916	920
Liikmete arv MAKi või valdkonna e-posti loendites (uudiskirja saajate arv)	MAK	8818	8712
Mtyabi.ee külastatavus	Google Analytics, <i>sessions</i>	12 214	14 226
	Google Analytics, <i>users</i>	9 498	10 833
	Google Analytics, <i>pageviews</i>	20 789	24 538
	Keskmine külastuse aeg	00:01:29	00:01:30

Konsultatsioonide arv on võrreldes 2019 aasta sama perioodiga samas määras. Jaanuari ja Veebruari kuus, kus eriolukorda polnud veel kehtestatud oli nõustamise maht sarnane 2019 aasta sama perioodiga. Arvestades COVID 19 eriolukorraga seotud piiranguid võiks öelda, et eelmise aastaga võrreldes samas määras osutatud konsultatsioonide arv on hea tulemus. Oma osa konsultatsioonide arvule andis kindlasti ka suurem huvi KOP programmi vastu, mida näitab selgelt konsultatsioonide arvu kasv Märtsi kuus, mil oli KOP programmi taotluste esitamise tähtaeg.

Uudiskirja saajate arv on vähenenud, seda ennekõike kolme maakonna tõttu, kus viidi läbi korrastustööd uudiskirja saajate listis (välistati likvideeritud või mitteaktiivsed organisatsioonid, korteriühistud nimekirjast jt.) ja uudiskirja saatmis programmi vahetusega. Ülejäänud maakondades oli uudiskirja saajate arv sarnane või suurenenud, võrreldes viimase aruande perioodiga.

MTÜABI külastuste-, kasutajate- ja lehevaadete arv on kõik tõusnud võrreldes eelmise aasta sama perioodiga ning keskmine külastuse pikkus on jäänud samale tasemele. Kõige vähem on külastusi olnud aprillis (2 515) ja enim jaanuaris (3 204). Seega väga suurt varieeruvust kuude lõiges ei tundu olevat, kuid üldine trend on aasta esimeses pooles positiivne. 88,14% MTÜABI külastustest on eestikeelsetele sisulehtedele, 6,96% venekeelsetele sisulehtedele ja 4,90% inglisekeelsetele sisulehtedele, seega sisulehtedel pole külastatavuse proportsioonides keeluliselt suuri muutuseid olnud. Venekeelsetele sisulehtede vastu on vaid veidi väiksem huvi.

MTÜABI otsingut on kasutatud aasta esimese viie kuu jooksul kasutatud 326 korral ja otsitumaid fraasid populaarsuse järjekorras on:

1. Põhikiri
2. Äriplaan
3. MTÜ
4. Põhikirja muutmine
5. Seltsinguleping
6. Asutamine
7. Nõukogu
8. Vabatahtlikud
9. Alustamine
10. Arengukava
11. Finants
12. Kandeavalduse
13. KOP
14. MTÜ asutamine
15. Lisaks palju erinevaid ühekordseid päringuid

Mittetulundusühingu asutamine on endiselt kõige rohkem vaadatud leht. Kõige rohkem on veedetud keskmiselt aega aga [meeskonnatöö alamlehel](#) (00:06:45), mis võib tuleneda möödunud koroonakriisist, kuna eelnevalt pole see leht nii populaarne olnud ei aja ega külastuste poolest.

MTÜABI vana aadress www.makis.ee on suunatud hetkel uuele aadressile alates mai keskelt, mis tähendab, et kuigi ükski klient ei jää ilma kodulehe sisust, lükkab nimemuutus ja permanentne edasisuunamine MTÜABI lehte Google otsingutulemustes allapoole, raskendades uutel huvitujatel MTÜABI leidmist. Samas see mure peaks end ise korrigeerima pikema perioodi peale. Nimemuutusest tulenevat mõju annab täpsemalt alles aasta teises pooles analüüsida sügiskuude alusel

X KÜSKI järelused ja ettepanekud edaspidiseks

Esitatakse lõpparuandes

Aruande kinnitus:

Allkirjaõigusliku isiku nimi

Amet

Allkiri

--	--	--